

Sa slučajem biskupa Fogara počeo je korac slavenskog svećenstva u Julijskoj Krajini.
»Slovansky Prehled«, Prag

ISTRA

Fašisti će u najskorije vrijeme i u zadnju seosku župu namjestiti talijanske svećenike.
»Slovansky Prehled«, Prag

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

IGRA S JUŽNIM TIROLOM

U zadnjem broju smo pisali o koncesijama koje su date na školskom polju Nijemcima u Južnom Tirolu. Kako se za te koncesije doznalo iz sastanka Mussolini-Hitler u Stru, to je odmah sva štampa pripisivala taj uspjeh Hitleru. Tako je pariški »Temps« pisao 21. o. m. o. tome i pripisao je taj preokret u talijanskoj politici prema Nijemcima konferenciji u Veneciji. Međutim 27. juna službena agencija austrijske vlade »Korbiro« to opovrgava sljedećim saopćenjem:

»Talijanska vlada je nedavno odobrila uvođenje privatne nastave njemačkog jezika za stanovnike njemačke narodnosti u oblasti Alto Adige. Ovu odluku talijanske vlade, koju se gledašta njemačkih kulturnih interesa treba pozdraviti, predstavljaju neki strani listovi kao rezultat nedavnog sastanka Mussolinija s njemačkim državnim kancelarom g. Hitlerom. Nasuprot tome konstatuje se na osnovu službenih saopćenja, da je za taj postupak molio g. Mussolinija austrijski kancelar dr. Dollfuss prilikom prošlogodišnjeg sastanka u Rioneu i da je g. Mussolini tada obećao dru. Dollfussu, da će usvojiti tu molbu. Treba pozdraviti činjenicu, da je očno neposrednog ličnog prijateljstva, koji vlada između talijanskog ministra pretsjednika i austrijskog kancelara omogućio ovaj postupak.

To potvrđuje sljedećeg dana i »Giornale d'Italia«, koji je službeni Mussolinijev list za vanjsku politiku, ovom noticom:

»Saopćenje službene austrijske agencije je tačno. U mogućnosti smo da izvijestimo kako na sastanku u Stru i u Veneciji nije bilo govora, ma ni indirektno, o tom pitanju.

Da je to Dollfussova zasluga vidi se i iz »Südtiroler« od 1. jula koji donosi tekst te uredbe o njemačkoj školama potpisane 30. maja u Trentu od pokrajinskog nadzornika Moline, t. j. desetak dana prije sastanka Hitler-Mussolini, a i engleski »Morning Post« to potvrđuje.

Time je bilo riješeno pitanje čija je zasluga da je Mussolini dao tu koncesiju Nijemcima u Južnom Tirolu, a po tim službenim komunikacijama i po velikom publicitetu koji saopćenja u Austriji i u Italiji, vidi se da je i Italiji i Austriji mnogo stalo do toga da se zna kako je to Dollfuss i austrijski uspjeh. U evropskoj štampi je to pročišćavanje opaženo i dat mu je jedan logičan komentar. Tako na pr. »Temps« od 29. juna piše između ostalog:

»Iz toga se mora povući neke interesantne zaključke. U prvom redu to prijateljstvo između Dollfussa i Mussolinija učvršćuje kancelarov položaj, a s druge strane taj faktat će izazvati zahvalnost Nijemaca iz Južnog Tirola Dollfusu i Austriji, pa budući da nije Hitler taj koji je isposlova te koncesije, to će propaganda hitlerovaca time oslabiti. Osim toga Italija time pokazuje da ona voli u Južnom Tirolu gledati jednu austrijsku nacionalnu svijest, nego hitlerovsku, koja za Italiju znači »Gross Deutschland«. Ujedno to znači da su lažni oni glasovi koji su se bili pronijeli da je Italija napustila Austriju za volju Hitleru. Talijanska potvrda službenog austrijskog komiteta svjedoči o uskoj saradnji između Rima i Beča.

Jednom rečenju: strah da se pred talijanskim graničarima na Bremneru jednog dana pojave Hitlerove mrke košulje.

S druge strane, poznavajući talijansku politiku »svetog egoizma«, a naročito onaj fašistički do kulminacije razvijeni princip iskorištavanja slabijeg i ucjenjivanja, moramo iz toga tražiti i protuslugu sa strane Austrije. Iz jedne, na prvi pogled beznačajne stvari, da se zaključiti cijenu koju je Dollfuss platio. U »Neues Wiener Tagblatt« od 26. juna kao i u izjavi »Korbiro«, po prvi put se upotrebljava naziv »Alto Adige« mjesto dosadašnjega »Südtirol«. (To je naročito opazila i poterala talijanska štampa). To znači da se Austrija službeno dezinteresirala za daljnju sudbinu Južnog Tirola i priznala sadašnje stanje. Prema tome su Nijemci Južnog Tirola i ovog puta služili samo kao sredstvo političkih kombinacija i Dollfussovih i Mussolinijevih.

»Neue Freie Presse« od 27. jula ide dalje i priznaje da je taj Mussolinijev ustupak posljedica rimskih pregovora, te su prema tome Tirolci iskorišteni i u talijanskoj političkoj kombinaciji sa Podunavljem.

Rekapitulacija svega toga bi glasila: Dollfuss je pred njemačkim masama izišao kao branitelj Nijemaca u Južnom Tirolu i time učvrstio svoj položaj na ožari. Osim toga je Nijemcima dokazao da u obrani Austrije od »Anschlusa« ima iz sebe Mussolinija. Mussolini je postigao da se Austrija odrekne svih aspiracija na Južni Tirol, pri čemu je jače uz Italiju i misli da je u Južnom Tirolu uništio težnju za sjedinjenjem s Njemačkom. Tirolci su u svemu tome bili samo figura na šahovskoj ploči.

Radi svega toga mislimo da Tirolci neće imati od toga koristi. Kada ne bi poznavali mentalitet fašizma morali bi i te mrvice ipak pozdraviti kao uvod

KRVAVI SUKOB NAŠIH I TALIJANSKIH RADNIKA U VEPRINCU

UAPŠENO JE 16 NAŠIH LJUDI — IMA MRTVIH, A RANJENIH IMA MNOGO

Veprinac, jula 1934. — Veliki se je događaj desio pred par dana u našem selu, tako da je cijela naša okolica sva u neopisivom uzbuđenju. Kod nas se je u zadnje vrijeme počela graditi nova cesta, koja bi išla iz Opatije preko našeg sela do na vrh Učke. Na ovom radu zaposleni su većim dijelom radnici doseljeni iz južnih krajeva Italije, a od naših radnika rijetko su kojega primili na posao. Mnogo je naših radnika molilo, da ih se primi na rad, ali ostali su bez uspjeha. A da ironija bude veća nekoji od ovih doseljenih radnika počeli su se nama i onim našim radnicima, koji su ipak radili, rugati i nazivati ih najpogrdnijim riječima, što smo mi mirno morali slušati i podnašati. Ali dne 26. juna u subotu navečer kada smo bili kod plaće, njihovo bahato izrugavanje s nama doseglo je svoj vrhunac. Događilo se da je jedan Talijan jednog našeg radnika po-

čeo tući. Ovo je bio povod. Nastala je velika tučnjava među nama i ovim dotepencima, u kojoj je ostao jedan domaći radnik mrtav a dva teško ranjena. Odmah su otpremljeni u riječku bolnicu. Ima i mnogo lakše ranjenih i sa jedne i sa druge strane.

Interesantno je da od dotepenaca nijedan nije zbog ove tučnjave uhapšen, premda su potpunoma oni krivi, dočim naših je radnika uhapšeno njih šesnaest, a za mnoge od njih bi mogli mirne duše reći, da su potpunoma nevini, jer nisu ni blizu ove tučnjave bili. Ali pošto su naši i čisti Jugoslaveni strpani su bili u policijski auto i odvedeni u riječki zatvor, gdje će odležati Bog zna do kada. Žalosno je to, da do krvi dolazi u sukobima među radnicima, među onima, koji su na koncu od istog nasilnika iskorištavani. Ali mi sumnjamo, da su oni koji su huškali i izazivali bili obični fašistički provokatori.

Krvavi sukob u Veprincu bio je naručen od fašističkih vlasti

Veprinac, jula 1934. — Događaj kojega smo opisali u ranijem dopisu, koji se je desio u našem selu želimo da malo rasvijetlimo. Koliko smo mogli doznati, i to sa pouzdane strane, sukob koji se je desio sa našim radnicima, i talijanskim radnicima bio je direktno naručen od samih fašističkih vlasti, i to zato da bi se lakše naš narod i naš radnik ostranio sa posla, jer nas na lijev način tobože ne mogu otpremiti, budući da je blizu granica. Talijanski je radnicima bilo naručeno da nastoje da dođu sa našim radnicima u konflikt, nazivajući naše radnike magarcima i divljacima itd. Najviše ih je ljutilo što su se naši radnici međusobno, a i u svim drugim prilikama služili svo-

jim hrvatskim jezikom. Za sve napadaje na nas od strane talijanskih radnika bili su oni nahuškani od vlasti da izazovu sa nama incident.

Mi doduše toliko ne zamjeravamo ovom siromašnom talijanskom radniku, jer znamo da je zaslijepjen fašistovskim strahom, nego zamjeravamo službenim fašističkim krugovima, koji u svijet bacaju nekakovu »miroljubivost«, i koji se hvale i diče sa rimskom kulturom, dok su u stvari veći divljaci nego oni u afričkim prašumama.

Držimo i potpunoma smo uvjereni, da će za sve ove zločine koje moramo da snasmo, ta fašistička neman jedanput odgovarati pred jednim strašnim sudom, koji je neminovan. (Graničar).

Ima i nekoliko naših mrtvih

Rijeka, 27. juna 1934. — Jučer se kod Veprince dogodio strašni događaj, koji je zahtijevao opet žrtve. Na cesti, koja se gradi povrh sela Poljane kraj Špadića, a koja vodi kroz veprinačku šumu preko Čičarije na cestu Trst-Rijeka, rađe talijanski radnici. Uz ove talijanske radnike uposleno je i nešto malo naših ljudi. Ovi su naši radnici stalno zapostavljani. Kad je na pr. kišovito vrijeme, za njih nema posla, ali za Talijane ima. Tako se dogodilo i tragičnog dana 26. o. m. Naši su se ljudi vrlo uljudno pritužili radi te nepravde »cap« ovih radova nekom Furlanu i molili ga, da i njih uposli kao druge, jer da nemaju od čega živjeti. Ova je pristojna molba naših ljudi izazvala tog Furlana. Počeo ih vrijeđati nazivajući ih svakakvim pogrdnim nazivima. Naši ponosni Veprinčani su počeli na to re-

agirati. Nastala je oštra tučnjava između naših i Talijana, u kojoj su dvojica naših stradala životom. Sinu Mate Fiamina je rasparan trbuh. Mrtvih ima više, a mnogi su drugi teže ili lakše ranjeni i otpremljeni u bolnicu. Na lice mjesta su došli karabinjeri iz Voloskog, Matulja i Lovrana. Hapsili su redom samo naše ljude. Ubojicu, koji je usmrtio bodežom dva naša čovjeka nisu htjeli hapsiti. To su učinili tek na energični zahtjev sudbenih vlasti. U čitavoj okolici napravile su vlasti hajku na naše ljude i mnoge pozatvarali. U četvrtak 28. o. m. pokopani su naši poginuli na groblju u Voloskom. Sproved je obavljen potajno, tako da mu nisu ni roditelji poginulih prisustvovali.

Potanje informacije javit ćemo naknadno. (c).

BRATA DIDIČ IN FORTIČ IZPUŠČENI IZ ZAPOROV

Trgovac in posestnik Fortič mora v 10 dneh iz Italije

Ljubljana, 3. jula 1934. (Agis). Poročali smo o nenadnih aretacijah ki so se izvršile dne 22. pr. m. v Idriji. Aretiranci so bili takoj odvedeni v goriške zapore, kjer so bili temeljito zasliševani in od koder sta se že vrnila brata Didič in trgovac in veleposestnik Ivan Fortič. Ivan Fortič, ki je jugoslovanski državljani, je po stalnim policijskim nadzorstvom in mora v roku 10 dni zapustiti Italijansko ozemlje. Podrobnosti vesti še nimamo. Iz vsega je razvidno, da so se aretacije izvršile samo zato, da so fašistični oblastveniki spet lahko vprizorili

gonjo proti našim ljudem, ki pa so popolnoma nedolžni. Obenem pa se hočejo na ta način otresti neljubih jim osebnosti in prič njihovih dejanj. Fortič ki je še pred kakšnim letom bil lastnik idrijske elektrarne in je mora zaradi pritiska od vseh strani elektrarno prodati, je v Idriji in daleč naokoli znana osebnost. Teško si je predstavljati, kako bo uredil v roku 10 dni svoje obsežne poslovne in družinske zadeve. Fašistični bič pa se nič ne ozira. Pada vseppek, samo da uničuje naše gospodarstvo in onemogoča obstoj našemu človeku.

u bolji postupak s manjinama u Italiji. Ali ovaj zadnji decenij brutalne asimilacije u Tirolu i Julijskoj Krajini ne daje nade na ikakav preokret u tom pravcu. Osim toga poznata nam je ona Mussolinijeva izjava data lanijske godine Emilu Ludwigu u kojoj Duce kaže da neće imati mira dok ne zatire i zadnji trag njemačkog jezika u Južnom Tirolu. Uz to se sjećamo i onih dodatnih Gentilijevih satora 1923 u Julijskoj Krajini, pa nam sve to ulijeva nepovjerenje. A i kada bi Talijani imali čiste namjere, što je isključeno, i onda bi uspjeh bio sumnjiv. Jer osiromašeni narod Južnog Tirola,

koji ne bi mogao ni smio primiti pomoći izvana, ne bi bio u stanju da uzdržava te privatne škole.

Iz svega toga se da zaključiti da će napaćeni narod Južnog Tirola doživjeti još jedno goroko razočaranje, a Italija i Austrija će dočekati baš obratno od onoga što očekuju. Jer »trgovanje sa najsvetijim ljudskim pravima u političkim spekulacijama«, kao što taj slučaj nazivlje antifašistički list »Giustizia e Libertas«, ne može donijeti dobronj jednoj, ni drugoj ni trećoj strani.

Aplaniranje...

Čotara su strašili revolverom

i zato je skočio kroz prozor kvesture

Trst, juna 1934. — Kako je već bilo javljeno u »Istri« i »Slovenec« našem pokojnom Mariju Čotaru nije poslao nitko od rodbine brzojav, da dodje u Trst. Učinila je to trščanska fašistička kvestura. Agenti kvesture su ga u Trstu dočekali na kolodvoru. Tu su ga uhapsili i odveli na kvesturu, gdje su ga mučili i preslušavali. Kad su ga počeli strašiti, da će ga ubiti, uperivši mu revolver u prsa, trgnuo se i bacio kroz prozor, a nije isključeno, da su ga sami agenti kvesture bacili. Da su ga strašili revolverom doznaje se iz redova trščanskih agenata (c).

PREGANJANJE ŠTEVERJANSKEGA ŽUPNIKA, NEČAKA KNEZSKOFA SEDEJA

Kako so oplenili župnišče v Števerjanu

Gorica, jula 1934. (Agis). — Števerjanski župnik je gospod Sedelj, nečak pokojnega goriškega nadškofa. Že s tem si je nakopal jezo goriških fašistov, ki ga preganjajo že celo vrsto let. Zadnji čin proti župniku je pa organiziral kojščanski podestat Baiardi. Zbral je svoje pajdaše, ki so v tej stroki silno izvežbani in so preteklega marca župnika na neverjeten divjački način popolnoma izropali. Najprej so grdo pomazali vse prostore, nato pa so odnesli vse, kar se je dalo in kar je bilo le količjak vredno. Župnik je ostal skoroda brez obleke. Uvedli so, kot je pač navada, preiskavo, dobili pa niso nikogar, kar nobeden domaćin ni imel smele, da bi ga lahko po krivem obdolžili tatvine in ga aretirali.

Kako vse šikanirajo naše ljudi v Gorici

Ljubljana, jula 1934. (Agis). — Neki trgovec, ki se je vrnil iz Gorice nam je pripovedovao:

»V trgovskih zadevah sem se vstavil par dni v Gorici. V oči mi je padlo že takoj v začetku marsikaj, kar se mi je zdelo čudno. Ko sem sedel v neki znani kavarni, me je presenetila nenadna pojava fašistov, ki so se vstavljali pri nekaterih omizjih in zahtevali od ljudi, da se legitimiraju. Gostje so jim, kot da bi bili nato že pripravljeni, takoj s prezrljivim nasmeškom ponudili svoje legitimacije. Ko so fašisti oblastno že nekoliko pogledali po kavarni so zgignili. Moj trgovski tovariš — Italijan, katerega sem vprašal kaj to pomeni, mi je povedal, da so ljudje, od katerih so zahtevali legitimacije sami Slovenci in da se to ponavlja tudi po parkrat na teden, četudi že vse predobro poznajo. Na ta način iščejo prilike, da bi jih dobili brez legitimacije in bi jim tako naprtili marsikako neprijetnost. Vendar pa, je rekel še, so se Slovenci na to že tako navadili, da večkrat takoj, ko pridejo v kavarno polože identitetno karto za vsak slučaj takoj na mizo.

SPET DVA NAŠA ČLOVEKA POD POLICIJSKIM NADZORSTVOM

Idrija, jula 1934. (Agis). Ni je već vasi pri nas, da ne bi imela kakšnega vasačana v ječi, v preiskovalnem zaporu, ali na pod policijskim nadzorstvom. V Črnom vrhu se je potek ko so odvedli župnika Kavčiča, že marsikad zgodilo. Pred dnevi se je razširila vest, da je krojač Pivk, doma iz Lomov pri Črnom vrhu, ki se je moral zadnje čase večkrat zagovarjati pred oblastvom zaradi raznih sumnjičenj, postavljen pod policijsko nadzorstvo. Istočasno je dobio policijsko nadzorstvo tudi Janez Hladnik, oče gostilničarja v Črnom vrhu.

TOLMINSKO UČITELJIŠČE

14. julija t. l. se zberejo tovariši s tolminskega učiteljskega v Ljubljani in se nato udeležijo korporativno emigrantskega tabora v Grosupljem. S tem mislijo učiteljski ki praznovati desetletnico mature. Zberejo se kot politični begunci daleč od svojih domov in od svoje zemlje. To ni le mlado neutešeno hrepenenje tovariša in tovarišice, da se vnovič uživi v dobo svojih študij, ampak ima ta dan za naše emigrante širji in globlji življenjski pomen. Slovenskim učiteljskim je umrla zadnja slovenska srednja šola pod Italijo. Italijanske oblasti so se zavedale, da to ni bilo le kulturno središče slovenske mladine, toda je postala pred vsem šola narodne vzgoje in poštovanja po zaslugi najboljših in najidealnejših dijakov. Njim je stopil v ospredje narod, zaslužni in ponižani narod, in se jih je prijel z ono silo in navdušenjem, ki sta lastni samo mladini, ki ustvarja iz sebe in iz svojega življenja neomajano vero in zaupanje v domovino.

Prebivali smo Mazzinijeva dela s hrepenenjem slovenske duše, ki se hoče žrtvovati za svoj rod. Zrli smo v svoje vzgojno poslanstvo z idealom narodnih delavcev. Zbirali smo v bralni in dramska društva vso mladino bližnjih in daljnih vasi. Kmetički fantje in dekleta so se odzvali z velikim navdušenjem ter se oprijeli narodnega in kulturnega dela. Veselice, ki pa niso bile veseljaške plesne zabave, ampak lepe dramske in pevske prireditve so se vrstile druga za drugo in vabile mladino iz daljnih vasi. Dijaki sami so bili združeni v edinem skupnem dijaškem društvu in so izdajali svoj dijaški list. V tem listu je poleg mehke slabotne erotike najznamenitnejše trdo prilagojeno pritoževanje mladine, ki čuti sovražno vesti na rokah in dušah. Tu pa tam se zaiskri sveta misel osvete, toda to je le trenutni junaški vzklík, ki pa se koj potopi še globlje v temo. List, ki je bil namenjen pred vsem dijakom, je imel kratko življenje. Zavrle so ga razmirice in oblasti. Za svojega duhovnega zaščitnika si je dijaško društvo izvolilo mehko lirčno dušo Simona Gregorčiča in je na njegovem grobu obljubilo narodu zvestobo. Lepi dnevi življenja naše mladosti so pogazeni in vrženi v temo še večjega robstva. Roka nasilnega poitalijančevanja ni prizanesla tudi temu dijaštvu. Udarila je med nje z vso silo italijanskega prezira in fašističnega nasilstva. Razkropili so se in zbežali na vse strani pred sovražno tužbeno roko. Nekateri so ostali in se potuhnili, delali so dalje in vstrajali kljub vsem nevarnostim in preganjanjem. Ti so čutili globokeje svojo narodno dolžnost in so junaško izpostavili svoje mlado življenje.

Mi smo vršili le svojo dolžnost v narodnem delu in si tega ne štejemo v nikakoli zaslugi; le želeli bi daries, da jo molče vršimo dalje in da se zavedamo svoje svete prisege na grobu našega velikega pesnika in preroka. Vstrajnost v delu in v poštovanju je danes potrebnejša, ker smo izgubili svoj dom in svojo zemljo. Mladostno navdušenje do narodnega dela ne sme tudi zdaj pojemati v našem življenju, ampak more še naraščati v samozvesti, da naši bratje trpijo še hujša preganjanja in da se nad našim revnim ljudstvom brezobzirno pokončuje narodno dostojanstvo in obstanek.

Mi nismo več združeni, nismo več edini v borbi in načelih, življenje nas je razmetalo po zakotnih vaseh in mestih, zato je pa toliko bolj potrebno, da si odločno ustvarjamo svoj življenjski smoter narodnega dela in da ga neustrašeno izpričujemo svojim jugoslovanskim bratom in sestram. Čemu smo se tukaj zbrali?

Ne da obujamo domotožje in osebne spomine iz onega časa, ampak, da obnovimo v dušah svete besede naše prisege in da z njo v duši okrepimo svoja srca in jih posvetimo domovini in svojim izgubljenim bratom. Močni značaji naj tudi danes stopijo v ospredje, naj sežejo globoko v naše življenje in naj izkujejo iz njega ideale svojega hrepenenja. Njim bomo sledili v borbi in žrtvah. Z njimi bomo vršili svojo življenjsko narodno dolžnost brez omahovanja in oportunitizma. Kdor ni teh misli, ta ne spada k nam, tega se je treba otrestiti kot nadležnega blata iz svojih src.

Tovariši in tovarišice, list iz katerega berete te misli, je posvečen narodnim žrtvam in mučeniškemu ljudstvu onkraj meje, v njemu ni prostora za ubijanje naše vsakdanje radovednosti, nima tudi naloge obširnih političnih razprav, toda je resen glasnik našega trpljenja in je posvečen nesrečnemu ljudstvu, ki umira v borbi za svoj obstanek in za svojo narodno prostost in dostojanstvo.

Se drugi veliki narodi zrejo s pomilovanjem na naše trpljenje in preganjanje; kaj pa še mi, ki smo združeni s tem ljudstvom na življenje in smrt? Opustite pridne fraze, poslušajte svoje srce in globino svoje duše, tam boste našli smisel svojemu življenju in odgovor našim besedam.

Tukaj zbrani, v objemu vseh bratov emigrantov sklenemo, da se bomo ravnali po obljubah našega mladega življenja in da bomo posvetili vse svoje vzgojne moči v namen globokejšega razumevanja in poštovanjskega dela za narodno prostost in osvoboditev naše narodne manjšine. Predno se razidemo, naj bo vsemu občinstvu jasen dokaz, da smo prišli semkaj iz globoke duševne potrebe, da ojačimo v sebi duh poštovanosti in nestrpnosti do lepšega in svobodnejšega razuma vseh naših moči v trajno korist svojim preganjanim bratom. Z njimi v trpljenju, z njimi v življenju in z njimi do zmage! — TOVARIS!

Katastrofalna situacija Brunerjevih tovarn v Podgori

Podgora zastoj čaka boljših časov

Podgora, julija 1934. (Agis.) — Podgora je bila nekdanj eno naših največjih industrijskih krajev. Zlasti so povzdigovale njen pomen velike Brunnerjeve tovarne. Danes pa preživlja ta kraj, kot vsi industrijski, največjo krizo in v tovarnah vlada popoln zastoj. Stroji v tekstilnih tovarnah, ki so bile nekdanj last Brunnerja že nekaj let skoro popolnoma počivajo. Ko je Brunner prodal svoje podjetje, mu je sledilo še več lastnikov, toda nihče ni mogel vzdržati podjetja na nekdanji višini in ga rešiti pred propadom. V letih najboljših konjunktur (1923-24) je tovarna zaposlila do 10.000 ljudi. Bili so tu zaposleni ne le domačini, ampak tudi mnogi iz Vipavske doline, Brd, Krasa, zlasti pa iz Furlanije in to posebno po vojni. V zadnjem času pa se je priselilo mnogo delavcev iz Italije. Danes je v tovarni zaposlenih morda še kak tisoč delavcev in delavk, ki praznujejo večji del tedna in se v delu izmenjavajo. Dela kvečjemu vsak dva do tri dni v tednu, z najskromnejšim zaslužkom, ki navadno ne znaša za dni več kot 60 lir. Med zaposlenimi, ki so večinoma Italijani in Furlani, je le malo domačinov. Nekaj delavcev je tako srečnih, da lahko delajo tudi po cel teden s

celo in neokrnjeno plačo. Ti pa so si in si morajo pridobivati posebnih zaslug za fašistično organizacijo, ki obstojajo zlasti v tem, da denuncirajo tovariše. V večjih azilih, ki jih je dal zgraditi Brunner za delavke, je danes nastaneno vojaštvo, tako da so ti spremenjeni kratkoma v kasarne. Po znanem dekretu Mussolinija je prepovedano zapirati kakršneko obrate, tudi take, ki so pasivni, ampak morajo napovedati konkurz. V zadnjem času krožijo zato govorice, da je prišla tekstilna tovarna v državno upravo, mesto, da bi se izvedel konkurz. Sklepaajo zlasti iz tega, ker je tovarna dobila večja naročila za vojsko in se je obrat malenkostno zboljšal. To zboljšanje pa je bilo tako neznamno, da se dancs, ko že tudi tega ni več o tem niti ne spleča govoriti. Armada brezposlenih, ki je prizadeta radi neobratovanja podgorskih tovarn, s strahom zre v bodočnost in brez upa pričakuje rešitve. Ni čuda, da tak položaj ustvarja med delavstvom in med vsemi prizadetimi največje nerazpoloženje napram fašizmu, ki ga brez dvoma lahko smatramo kot edinega krivca in povzročitelja vsega tega zla.

Senzacionalna korupcionistička afera na Rijeci

Milijunska pronevjerena u riječkoj tvornici torpeda

Rijeka, jula 1934. — U posljednjem broju »Istra« je donijela vijest o pronevjerenu u riječkoj tvornici torpeda, kojima se u centru advokat Arich, kojima je u centru advokat Arich, poznati riječki fašistički kapurijon.

Arić je famozan po mnogočem, a naročito po tome, što je još do pred nekoliko godina bio svećenik. Zaljubio se i raspisao se te se htio oženiti. Ali kao raspisao nije se mogao vjenčati u crkvi. Kako je pak bio oduševljen i borbeni fašista, koji je zaslužan za Mussolinija, fašistička vlada se je zauzela u Vatikanu za njega i on je napokon dobio dozvolu, da se vjenča u crkvi, to znači dana mu je jedna koncesija, kakovu do njega nijedan raspisao nije dobio, i to sve za njegove fašističke zasluze. Po tome je postao on glasovit. Sad se medjutim proslavio ovim pronevjerjenjima.

Arić je naime bio postavljen kao nekim komesarom u tvornici od strane vlade. On je imao da posređuje kod kupoprodaje akcija tvornice izmedju talijanske vlade i bivših nosilaca akcija, koji su većinom u inostranstvu. On je zadržavao svote, koje je morao da isplaćuje u ime vlade tim stranim dioničarima, koji su prodali talijanskoj vladi akcije. Medju ostalim konstatovalo se

prigodom jedne revizije stečajnine tvornice torpeda, da su i članovi penzionog fonda tvornice torpeda oštećeni njegovim poslovanjem za cca milijun i pol lira...

Svojevremeno je o malverzacijama advokata i raspisa Arića bilo govora, povodom jedne prijave, koju je protiv njega podnio tadašnji predsjednik riječkog tribunala John Stiglich, ali pošto je u taj posao bilo upleteno mnogo »uglednih« fašističkih ličnosti Rijeke, Stiglich je maknut, premješten u Italiju, a zatim penzionisan. Tako se bio spasio »ugled fašizma« na Rijeci. Medjutim nakon umirovljenja Stiglich se vratio na Rijeku i izgleda da u toj stvari nije mirovao, jer je na jednom ipak osvanuo na Rijeci jedan inspektor iz Rima i strpao advokata Arića u zatvor. Odveden je valjda u Trst.

U ovu aferu upleten je i poznati riječki fašista i advokat dr. Bellasich, bivši načelnik Rijeke, Dr. Belašić je digao velike provizije za narudžbe torpeda jednoj strani državi, a materijal, koji je toj državi poslan bio je zastario i nevaljao.

Ova afera imat će mnogo reperkusija, a o daljnjim detaljima, sve što saznamo, javit ćemo.

Malverzacije s procesima zbog krjumčarenja

Čitav riječki tribunal suspendovan i premješten

Rijeka, jula 1934. — U posljednjem broju »Istra« je javila o otkriću velikih malverzacija čitavog riječkog tribunala s procesima zbog krjumčarenja iz slobodne zone. Osudjivalo se prema tome koliko je optuženi platio da se porazdjeli medju suce i državne odvjetnike. Siromasi su obično stradali, a bogati su vršili milijunska krjumčarenja i nisu bili osudjeni. Na riječkom tribunalu osnovana je takozvana »tavola rotonda«. Dok nije došao jedan inspektor iz Rima, koji je nekoliko dana prisustvovao procesima zbog krjumčarenja i sve bilježio. Kad je skupio dovoljno materijala došao je jednog dana pretsjedniku tribunala i predstavio se. In-

spektor se zove Cipolla. Kad je otišao iz Rijeke svi faktori riječkog tribunala dobili su ili otpusnicu ili već napisanu molbu za premještenje, koju su morali potpisati. Izgleda da će se obaviti revizija mnogih procesa zbog krjumčarenja.

OČAJNE RADNICE PRILIKE NA RIJECI U RIJEČKOM BRODOGRADILIŠTU RADI JOS SAMO 260 LJUDI

Rijeka, jula 1934. — Radne su prilike na Rijeci očajne. Prošlog je mjeseca došlo do novih redukcija u riječkom brodogradilištu. Tamo radi još 260 ljudi svega, radnika i činovnika. Pred nekoliko godina radilo je oko 2000 ljudi...

Tršćanska luka postaje luka za naoružavanje Austrije

Interesantne informacije francuskog lista »Populaire«

Pariski »Populaire« od 30 juna piše: »Jedna austrijska zvanična komisija zaključila je u Trstu sporazum sa Italijom o upotrebi toga pristaništa. Ovo je prva važna posljedica Rimskih sporazuma od 14. maja. Poslije rata aktivnost tršćanskog pristaništa u mnogome je bila smanjena; prošle godine promet robe preko toga pristaništa iznosio je tri milijuna tona u uporedjenju sa šest milijuna tona 1913 g. Uslijed raznih političkih promjena Trst je bio izgubio svoj raniji značaj, posljednji sporazumj trebala da mu vrata potpuno blagostanje. Pristanište u Trstu postaje pristanište za naoružavanje Austrije. U slobodnoj zoni određena su naročita slagališta, stovarišta kao i kancelarije za Austriju. Na ovaj način Austrija dobiva neposredni izlaz na Jadran. Ovim sporazumima

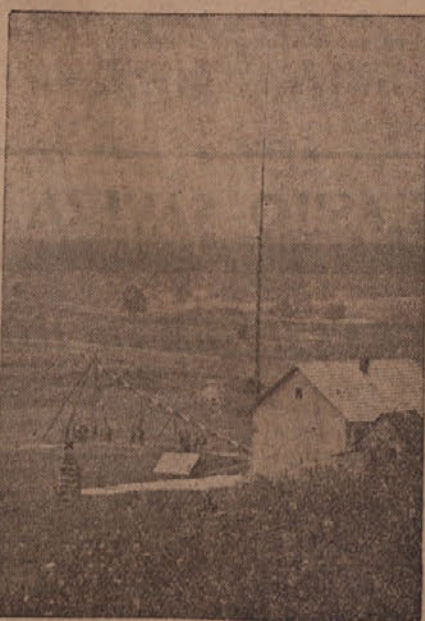
onemogućeno je razvijanje veza sa Hamburgom, izmedju Trsta i Beča ima svega 600 kilometara udaljenosti, dok izmedju Beča i sjevernih pristaništa udaljenost dostiže hiljadu kilometara. Takmičenje izmedju Trsta i Hamburga samo je jedan dio mnogo većeg privrednog sukoba: djelatnost Italije u Austriji i Mađarskoj predstavlja ozbiljnu prepreku privrednom nadranju Njemačke u dunavske zemlje. Očigledno je da će doći do sukoba izmedju Italije i Njemačke u pitanju privrednog prvenstva u Austriji. U fašističkoj štampi neprestano se ponavlja o njemačkoj opasnosti u sjevernim krajevima. Iako Mussolini u svojoj štampi veliča Hitlera, on ipak više voli da je što udaljeniji od talijanskih granica.

Spomenik padlim ki bo služil kot trdnjava v slučaju vojne

Gorica, julija 1934. (Agis.) — Ze iz Gorice se opazi med briškim gričevjem ogromno stavbišče, ki se prav posebno izraža s svojo sivo barvo iz ostale zelene okolice. Kot pravijo bo ta stavba služila v počitek padlim vojakom, katerih pokopališča so sedaj posejana po vsej gorški deželi. Mavzolej bo ozromen. V višino bo segal do 60 m, v obsegu pa meri par sto metrov. Da so

dobili primerno podstavo, so morali razkopati visok grič. Delo bo stalo precej milijonov in nehoti se vsakemu vsili vprašanje, če je v resnici italijanska vlada odredila tako velike stroške samo v počastitev padlim. Kakor pa smo zvedeli, dasi je dostop strogo prepovedan, merijo zidovi 6 m v debelino. Tako bo ta spomenik prav izvrstno služil kot utrdba v slučaju vojne.

EPILOG FAŠISTIČNE BAHAVOSTI

Hoteli so postaviti ob meji visok drog, višji od jugoslovanskega, da se jim ie prelomil in ubil revnega delavca.

* OBMEJNI DOGODKI.

Idrija, julija 1934. (Agis.) — Naš list je pred časom poročal o dogodku ob meji med Hotedrsko in Godovičam, kjer je bilo pomotoma navedeno, da je bil ubit neki Slovenec doma iz Sežane, Res je, da je bilo pri delu samem zaposlenih lepo število domačinov, saj so zbrali 75 fantov in mož za prenos debla iz Godoviča na mejo. Drog pa je pri postavljanju, in sicer, ko se je tretjič prelomil, s konico, na kateri je bil pritrjen papazev križ, nekemu Italijanu, doma iz Bologne, prebil črepinjo in je bil na mestu mrtev. Na lice mesta je prišla uradna komisija, ki je ugotovila, da se za nesrečo ne more nikogar obdolžiti. Odredila je tudi, da se po dvakratnem poskusu namesto lesenega postavi drog iz votlega železa. Na mestu, kjer je italijanski delavec obležal mrtev, so postavili lesen, črno pobarvan križ. Ponesrečenega delavca so z vsemi svečanostmi prepeljali iz Godoviča, kjer je domači župnik bral mašo zadušnico, z avtom na dom v Bologno. Italijani so ponesrečenega delavca, ki je bil sicer zaposlen pri delu v obmejnih utrdbah, proglasili za mučenika, ki je umrl za domovino in so mu nanosili vse polno cvetja.

Brezposelnost in lakota v Italiji je strahovita!

Fašizem mora podpirati 3 milijone lačnih

Trst, 2. julija 1934. (Agis.) Italijansko časopisje je prineslo zanimivo statistiko o takozvani zimski podporni akciji (assistenza invernale). Iz te je razvidno, da je morala država oskrbovati s hrano nič manj kakor 2.884.000 oseb. To dokazuje, da je v Italiji okrog 3.000.000 ljudi popolnoma brez vsakih sredstev, ki si ta noben način ne morejo preskrbeti hrane z delom ali kako drugače in ki bi morali torej v nasprotnem slučaju umreti za lakoto. V začetku, to je pred leti, je ta institucija dajala hrano le pozimi, ker je bila brezposelnost v tej dobi večja. Sedaj pa so morali fašisti zaradi naraščajoče brezposelnosti razširiti to akcijo tudi na poletje. V tej dobi je bilo razdeljeno:

169.788 q bele moke
667.409 q koruzne moke
17.128.000 porcij sočiva
13.880.000 porcij riža
5.263.000 porcij mleka
33.286.000 ljudskih kosil
9.347.000 šolskih lužin

kar je stalo skupaj 132.649.256 lir. Razen tega se fašisti ponašajo, da veliko število otrok pošiljajo na letovališča in zdravilišča.

Če pa pogledamo s prave strani, se nam bo zdela ta slika povsem drugačna. Ko konča šolsko leto, so fašisti primorani poslati otroke nekam, ker jih starši ne morejo vzdrževati. Le nekaj pa jih pošljejo iz zdravstvenih ozirav v zdravilišča.

Če to število primerjamo s celokupnim italijanskim prebivalstvom, dobimo tako, da mora 7 odstotkov prebivalstva Italije vzdrževati država. To se pravi, da je štirinajstina Italijanov popolnoma brez vsakih življenjskih možnosti. Ta beda pa še vedno bolj narašča. Pred enim letom je država vzdrževala le 2.240.000 sedaj pa že 2.884.000 ljudi. Poročilo pravi nadalje, da morajo tako podpirati 1.750.000 družin, ki imajo skupaj 2.884.000 članov. To število zgleda tedi, z ozirom na število družin, še vedno premajhno, ker vsaka družina sestoji iz najmanj dveh članov. Število ljudi, ki morajo biti podpirani od države mora biti vsakakor še večje. Tendence pa kaže, da se bo to število še znatno povečalo.

POSEBNO SODIŠČE SODI

Trst, 2. julija 1934. (Agis.) Pred posebnim sodiščem v Rimu je bilo obsojenih 11 antifašistov, večinoma iz južne Italije. Obdolženi so protinacionalne propagande, da so bili člani antifašistične organizacije, bega čez mejo, posluževanja lažnih dokumentov in potvorenih potnih listov ter drugega. Le nekaj jih je priznalo, da so krivi, vsi drugi pa so izjavili da so nedolžni. Vsi so bili obsojeni na leto od 1 in pol do 9 let.

Velike kazni za berače Slovence

Strahovito beraštvo po Goriškem Gorica, junija 1934 (Agis). — Navadno si predstavljamo kot berače starce ali pa pohablence. A danes to ne drži več. Starci-berači so danes le v neznatni manjšini. Danes se klatijo okoli za košček kruha ali za pet centesimov mladi krepki fantje ali pa otroci, zlasti slednji. Seveda, če jih dobi policija, jih takoj aretirajo. Gotovo ni nič žalostnejšega kot opazovati parfimiranega gizdelina, ki tira strašno razcapanega fantička ali deklico na kvesturo. Često se zgražajo sami fašisti nad takim početjem, češ, zakaj jim ne dajo mesto ječe raje kruha. Večkrat se še zgodi, da aretirajo še starše teh neprostopolnih potepinov in jih potem zlasti, če so Slovenci, obsodijo na mesece ječe.

NOVO ZNIŽANJE PLAČ V IDRIDI Ni daleč čas ko bodo delo v rudniku popolnoma ustavili

Idrija, julija 1934 (Agis). — Prejšnji mesec so hoteli v Idriji zopet reducirati večje število delavstva. Med zaposlenimi je vzbudila ta vest veliko razburjenje. Da ne bi zgubili tovariški službe, ker so večji del vsi družinski očetje, saj so ostale samce že več del prej pometal iz služb, so vsi pristali raje na 10% znižanje plač. Tako so v zadnjih letih znižali idrijskim rudarjem plače za nad 50%. Ob skromnih plačah rudarji stradajo. Gotovo ni daleč čas, ko bodo delo v rudniku popolnoma ustavili. Tak je danes položaj v rudniku, o katerem govore, da je tretji na svetu po višini produkcije živega srebra.

KAKO VSE MOTIJO LJUBLJANSKI RADIO

Gorica, julija 1934 (Agis). — Le redko so naši ljudje tako srečni, da bi lahko ujeli iz Ljubljane nekaj slovenskih besed, ki jih prenaša radio. O motnjah, ki jih povzročajo z raznimi vojaškimi radio-oddajniki postajami ob meji smo že ponovno poročali. Do sedaj so navadno motili s telegrafskimi znaki, ki so povzročali v aparatih neprijetno praskanje in šum. V zadnjem času pa so znašli še par drugih načinov. Tako zlasti pogosto motijo z ropotanjem z motorjem, s prenašanjem vaj vojaških trobentačev in podobnim.

FAŠIST IN PODESTAT BALARDI DELI PRAVICO

Gorica, julija 1934 (Agis). — Bivši podesstat Balardi je bil pravi satrap. Med mnogimi drugimi vrlinami je imel tudi to, da je kar na svojo lastno roko sodil in obsodil razne »zločince« podvrženih mu kmetov. Takoj, ko je nepovabilen prišel v Kojso za podesstata je organiziral med domačini odsek fašistične stranke. Zbral je okoli sebe, kakor je že navada, vse nepridiprave, potepine, tatice in tatove in jih oblekel v črne srajce. Plačala je to seveda vse, tudi po znani navadi, občinska blagajna. Star pregovor pravi, da lisca spremeni diako, ne pa svojih navad. Tako so tudi novopečeni črnosrajčniki ostali nepridipravi in tatovi, kot so bili. Ljudje so mrmrali, kajti pričele so se dogajati razne kraje. V strahu pred maščevalnostjo pa se nihče ni upal pritožiti. Ko pa so špijoni prinesli podesstatu razna imena godrnjačev in nezadovoljnih z novo milico, jih je ta poklical in jih kratkoma obsodil, tega na 200, onega na 300 in celo na 500 lir kazni. Zgodilo pa se je, da so te vrle črnosrajčnike zalotili, ko so plenili in praznili kurnike. Ko je okrađenec naznanil tatove, je podesstat skušal zopet izvajati svojo staro politiko in ga je takoj obsodil na 500 lir kazni. Ako je naletel na ogorčen upor, je vse skupaj potlačil. Njegovi pajdaši so ostali prosti, čeravno so jih hoteli aretirati sami kočščanski karabinerji.

Kako uništevajo naše male trgovce

JEDAN SLUČAJ U SAPJANAMA
Sapjane, jula 1934. — Več nam je i dozlogrdilo, da vam uvijek javljamo samo o zlu i dolazimo stalno sa jadikovkama, ali koliko mi toliko i cijeli naš narod širom naše porobljene Istre nemamo o čemu da govorimo osim o zlu. Jaram kojega su nam nametnuli, ne možemo više podnositi. Stradaju svi, pa i trgovci i svi drugi koji imaju bilo kakvu koncesiju. Za svaku pa i najmanju sitnicu kažnjavaju nas sa velikim globama koje su nepodnosive.

U prošlom se je tjednu dogodio jedan interesantan, a mogli bi reći i žalostan slučaj u našem selu, našoj vrljednoj i čestitoj trgovinji Pepi Jurisjević zvanog Lovrićeva. Ona ima gostionu i mesnicu. K njoj su došli finansijski špijuni i našli su joj jednu flašu od četvrt litra, u kojoj im je ona donesla vino, da nije pravilno žigosana od financije. To nije uopće njezina krivnja, da nije pravilno žigosana, ne krivnja na financij, ali za ovo kažnjo djelo morala je ona da odgovara, i morala je za ovu flašicu platiti globu od 350 lira, a povrh toga tužili su je i na sud, gdje će imati još i veće troškove, a moguće i zatvor. Ove fašistovske zvijeri nastoje da nas unište i globama i zatvorom, ali mi ćemo i ovakve kazne pregoreti, premda vrlo teško. Kažemo im da nas sa ovim njihovim postupkom neće satrti, nego će nas samo u našoj duševnoj snazi ojačati. — (Ćić).

Provokacija sa zastavama ratnih ladja

»Gorizia«, »Pola« i »Bolzano«

Trst, jula 1934. — Talijanska ratna flota bila je prošlih dana koncentrirana u Trstu, Veneciji i Puli. Jedna talijanska eskadra, koju sačinjavaju 22 jedinice, posjetila je na putu niz Jadran Albaniju. Poznate peripetije, koje su se dogodile u Draču ovoj talijanskoj eskadri, talijanska štampa uopće ne spominje. Tek 29 juna je o tom objavljeno jedno saopćenje, u kojem se kaže, da je na putu iz Taranta u sjeverni Jadran ova eskadra talijanske flote pod zapovjedništvom admirala Cantua posjetila Drač. U Draču su talijanski ratni brodovi ostali 24. i 25. pr. mj. i tom prilikom su kaže se u ovome saopćenju, izmijenjeni uobičajeni posjeti s albanskim vlastima. Veći dio ove eskadre otišao je iz Drača i sada se nalazi dijelom u Puli, a dijelom u Veneciji. Krstaš »Fiume« i tri razarača ostali su u Draču.

Dne 29. juna je po programu izvršena predaja bojnih zastava krstašima »Bolzeno«, »Gorizia« i »Pola«. Bojna zastava koja je namijenjena »Bolzanu« donešena je iz Bozena u Veneciju. Predaja zastave izvršena je na osobito svečan način. Zastava je iz Bozena donešena u skupocjenom sanduku, postavljena na topovski lafetu i prevezena sa kolodvora u luku. Na krstašu »Bolzano« je zastava posvećena i onda na svečan način izvršena. Isto tako u Trstu izvršena je predaja bojne zastave krstašu »Gorizia«.

Ovu zastavu donijelo je posebno izaslantstvo općina i fašističkih društava

iz goričke pokrajine, koje je sa zastavom stiglo u Trst. I ova je zastava prevežena na brod »Gorizia« na topovskom lafetu. U Puli je izvršena predaja bojne zastave krstašu »Pola«. Ovu zastavu je darovala vojvotkinja od Pistoie. Talijansku vladu je na ovoj svečanosti u Puli zastupao državni podtajnik u ministarstvu mornarice admiral Cavigliari. U svim ovim svečanostima u Trstu, Puli i Veneciji sudjelovale su sve fašističke organizacije, kao i organizacija »dalmatinskih dobrovoljaca«, pa su tako ove svečanosti imale iredentistički karakter.

U manifestacijama su izrečeni mnogi govori, koji predstavljaju pravu provokaciju. Govorilo se o budućim ratnim podvizima tih ratnih brodova za proširenje Italije. Govorilo se i o tome, da imena, koja ti novi brodovi nose manifestuju talijanske karakter i vječno talijanstvo Julijske Krajine i Južnog Tirola.

RATNA MORNARICA NA RIJEKI

Rijeka, 1 jula 1934. — Danas je stiglo u Rijeku 6 jedinica talijanske ratne mornarice i to 1 krstarica, dva razarača i 3 torpiljark. Kad već nema nijednog trgovačkog parobroda u našoj luci, potrebno je da dolazi češće ratna mornarica, da pokažemo svijetu, da imamo i mi nekakvog prometa. Da bude u statistici prometa riječke luke nešto više tonaže. (c).

Nastavna sredstva za škole „Ente Faina“ i uloga tih škola

U prethodnom broju smo iznijeli ulogu tih »gospodarskih« škola u selima Julijske Krajine. U septembru se škole otvaraju, a već su u Trst prispjela i nastavna sredstva za te škole. Po izvještaju »Piccola« svaka će škola imati projekcioni aparat i kabinete za fizičke i kemičke eksperimente. Sa projekcionim aparatom stigli su dijapozitivi i to za geografiju Italije i kolonija, za povijest rimsku i talijansku. Za geografiju su stizle još karte i reliefi, a sve to dolazi besplatno. Učenici će dobivati i sav pribor besplatno, a općina će se brinuti o zgradama.

Ove godine se upisuju samo djeca, koja su svršila V razred osnovne škole. Ta djeca će vršiti kemičke i fizičke eksperimente u bogato formiranom kabinetu; slušati će talijansku historiju i talijansku geografiju, ali najvažniji predmet je »usavršavanje u talijanskom jeziku«, jer djeca po selima, kaže »Piccola« razumiju već talijanski. Donašamo u pre-

vodu jedan karakterističan pasus iz »Piccolovog« članka:

»Osnivanje tih škola je danas sasvim moguće po selima, jer djeca, koja su svršila talijansku osnovnu školu, razumiju dobro talijanski i sposobni su da se i usmeno i dismeno izraze na tom jeziku. To vrijedi naročito za uzvišene stvari, jer se prostupučki slavenski jezik (»il vernacolo slavo«) upotrebljava samo za imenovanje običnih i svakodnevnih stvari. Samo talijanski jezik je sredstvo u kojem se mogu kraški mladići izražavati o višim duhovnim i kulturnim stvarima. A u ovim školama »Ente Faina« steći će savršenost u jeziku. A i radi specijalnog položaja pograničnih zona ove su škole određene da vrše specijalnu funkciju i da postignu što veći razvitak.«

Prema tome smo imali pravo kada smo zadnji put utvrdili, da je tim školama glavna svrha denacionalizacija naših seljačkih mladića, a naročito onih koji su bliže granici.

Revolucionarna atmosfera v Italiji

Glasovi ljudstva ki ne govore za fašizem

Trst, jula 1934. (Agis). — Nadaljujemo z objavljivanjem vesti iz krajev v Italiji.

V neki torinski tovarni so priredili delavci poldnevno stavko, ker jim lastnik tovarne že nekaj mesecev ni plačal mezd, ampak jim je daljal samo sem pa tja nekaj na račun.

V Aldenu je demonstriralo ljudstvo na trgu ter vpilo: hočemo dela in kruha! Dol s fašizmom! Nameravali so napasti občinsko hišo, kar pa je preprečila policija, ki je morala poleg tega zavarovati in dati časa stražiti podesstata. Aretiranih je bilo več oseb.

V Bresciji je nad tisoč brezposelnih priredilo pred sedežem pokrajinske fašistične federacije burno demonstracijo. Policija jih je razgnala; par dni na to so se zopet zbrali pred uradom, kjer se delijo listki za pomoč brezposelnim, kjer jih pa zopet na najbolj surov način razpršila policija, ojačena z milico.

V Padovi so sestradani delavci in ženske napadli avto, ki je peljal kruh in ga vsega izropali. Policijska pomoč ni prav nič zalegla.

Pred sedežem fašističnega

Še o napadu na komisarja Belluoma in obsodbi tržaškega tribunala

Št. Peter na Krasu, julija 1934. (Agis). — Naš list je že poročal o pretepu pivskih fantov s šentpeterskim komisarjem Belluomom in o obsodbi radi tega. Vseh sedem fantov, ki so bili takoj po dogodku aretirani, je bilo obsojenih na 3 do 14 mesecev zapora. Vložili so priziv in bili so vsi oproščeni, razen Ivana Vrha. Prizivno sodišče je namreč uvidelo, da je komisar sam zakrivil napad s svojim izživalnim postopanjem. Naborniki so že odpotovali na določena mesta, da odslužijo vojaški rok. Gostilni Penko v

Št. Petru, kjer se je pretep izvršil, je oblastvo vrnilo koncesijo. Posledice bo nosil, kot izgleda samo Ivan Vrh, ki je prav za prav med vsemi najmanj zakrivil. Vendar je pa upati, da bodo oblastva uvidela da je nedolžen in ga oprostila izrečeni kazni. Fantje so kljub temu utrpeli precejšnjo škodo, pred vsem na času ter odvetniških in drugih stroških. Naši ljudje so morali prenesti toliko sitnosti, skrb in utrpeli tako škodo samo zato, ker so prepevali v materinem jeziku.

Naš otrok v fašistovski šoli

Košana, julij 1934. (Agis). — Znano je že, na kakšen način se vrši pouk po naših šolah, kako se vzgaja naš otrok in kakšne so posledice te vzgoje, vemo da se to, kar se godi pri nas, godi tudi drugod, vendar ne moremo drugače kot da zabeležimo velik neuspeh ki ga imajo talijanski učitelji na naših ljudskih šolah. Kljub temu, da imajo vse oddajene vasice naše občine svoje, tako

zvane fašistične šole in je s tem precej padlo število učencev, ne morejo danes učiteljske moči doseči v šoli niti najmanjšega uspeha. Dokler so bile na naši šoli še deloma slovenske učne moči, so se otroci vsaj kaj malega naučili. Danes pa ne samo, da se ne nauče ničesar, ampak v šoli, le še bolj tuji razdivljajo in ponorijo, pred učitelji pa nimajo nobenega strahu, v šoli samj se smejejo, med seboj pretepajo itd.

Naša kulturna kronika

Tržaška slovenska narodna pesem v ljubljanskem radiu

V soboto 7. julija od 19. bo v okviru »Primorske ure« govoril v ljubljanskem radiu o tržaški narodni pesmi g. Franc Venturini, pevski zbor »Tabora« pa bo zapel najzanimivejšo slovensko tržaško narodno. »Naš val« glasilo ljubljanske radio stanice piše:

Malo je narodov, ki bi imeli toliko narodnih pesmi kakor jih imamo Slovani. Posebno bogati smo v tem oziru Slovenci, ki imamo tipične narodne pesmi, po kateri spoznaš takoj njih krajevni izvor, takoj spoznaš in razločiš po besedah in melodiji: štajersko od kranjske, prekmursko od koroške, goriško od istrske in tržaške. Medtem, ko so narodne pesmi v centru Slovenije pristne, domačega izvora, se pozna v narodni pesmi iz obmejnih krajev vpliv sosednega tujega naroda. Tako imamo v nekaterih koroških narodnih pesmih melodije nemških »jodlarjev«, v primorskih — osobito v onih iz Trsta in okolice — pa vpliv italijanskih melodij. Res je včasih tudi obratno, saj je znano, da ima n. pr. italijanska fašistična himna slično melodijo naše stare narodne pesmi »Ti si Milka moja, moja«.

Dasi je italijanski narod glasbeno bogat, je vendar v narodni pesmi zelo ubog. V veselih družbah in gostilnah se razlegajo navadno samo enoglasne melodije raznih oper.

Tržaški Italijani so spoznali to svojo hibo in lepo lastnost našega naroda, ki rad prepeva in so pred kakimi 40 leti začeli razpisovati nagrade za najlepše — ali bolje rečeno — za najprimernejše narodne pesmi. V predpustni dobi je bila vsako leto v gledališču Rossetti ob ogromni navzočnosti publike in pred posebno komisijo izbira takih pesmi. Na stotisočih letkih so Italijani raširjali besedilo takih narodnih popevk, ki so prišle tudi med naš narod, ki tedaj še ni bil tako narodno zaveden, kot je bil n. pr. tik pred vojno.

Proti temu škodljivemu vplivu italijanske pesmi sta sklenili agilni narodni društvi, in sicer »Velesila« iz Skednja in »Slava« iz Sv. Marije Magdalene izdajati slovenske narodne popevke, ki naj bi izpodrinile italijanske popevke med našim narodom. In dosegli sta prav lepe uspehe. Na isti način kakor Italijani, so v predpustni dobi tudi Slovenci razpisali nagrade za najprimernejše narodne popevke. Tekma je bila združena z veliko narodno veselico, ki se je menjaje vršila eno letu v Skednju, drugo leto pri Sv. Mariji Magdaleni. Popevke ki jih je odobrila posebna komisija in občinstvo, so se med našim narodom naglo razširile. Ker so bile nekatere melodije zelo posrečene, so jih tudi Italijani večkrat prepevali. Tržaški Slovenci so pa bili za razširjenje teh narodnih popevk dobro organizirani. Predvsem so morale vse naše narodne godbe igrati ob vseh prilikah te popevke, pevska društva so jih morala prepevati na svojih prireditvah, harmonikarji — povečini sami Slovenci — so bili za to tudi posebej honorirani in tako se je narodna popevka glasila doma, na ulici, v gostilni in drugod.

Rijedak uspeh jednog mladog Istranina u Americi

U američkim listovima »Jersey Observer« i »Hudson Dispatch« izišla je slika jednog mladog našeg čovjeka, jednog Istranina, Josipa Vidošića, rodom Lovranca, koji je u Americi u nauici postigao zavidne rezultate. Iz članaka, koji su štampani pod slikom vidi se, da je g. Josip Vidošić dne 9 juna dobio drugu univerzitetsku diplomu i promoviran je na čast »Master of Science«, što bi se na našem jeziku reklo, ma da izraz nije najpravičniji »majstor znanja«. Pred dvije godine, 1932, kako je i u »Istri« javljeno, on je diplomirao kao inženjer, svršivši univerzitet najodličnije. Isticao se uvijek u svemu svojom velikom inteligencijom i sveučilište mu je dodijelilo mjesto učitelja elektrotehniketa u školi. Nije mirovao nego je učio dalje i sad je postigao diplomu »Master of Science«. Za svoje sposobnosti bio je odmah prve godine univerziteta počašćen članstvom udruženja »Tau Beta Pie«, što je najveća čast u inženjerskim školama Amerike. Zanimao se studentskim novinarstvom i dramatikom i isticao se na tim poljima rada na univerzi. Mi se ponosimo tim našim mladim odličnim zemljakom u Americi, koji redovito prati naš list, pa čestitamo njemu i njegovoj čestitoj, borbenoj i radnoj porodici.

Jedan naš mladi dirigent postizava prve uspjehe

Neki dan je održana u Zagrebu skupština starog i poznatog pjevačkog društva »Sloboda«. Tim povodom govoreno je o rezultatima rada u posljednjoj godini, pa je istaknuto, da je za uspjehe pjevačkog zbora imao velikih zasluga dirigent g. Matačić, (koji je dirigent zagrebačke Opere). U zagrebačkim »Novostima« rečeno je u izvještaju nadalje i ovo: »Isto tako pohvalno se spominje i rad drugog društvenog dirigenta, zamjenika g. Matačića, g. Slavka Zlatića vrijednog sljedbenika svog vodje«. G. Zlatić je Istranin, sin učitelja Marka Zlatića. Pred jednu godinu je svršio muzičke studije.

Obnavljanje istarskoga Sokolstva

Slet istarske župe »Vitezić« na Krku.

Ko je Stipe Vrdoljak zna svako ko se u Istri bavio sokolstvom. Taj odlični sokolski i nacionalni radnik, jedan od najvećih idealista, što su ikada u Istri i za Istru radili, ma da nije rodom iz onog kraja, nastavlja već godinama u Jugoslaviji propagandom za onu našu zemlju naročito među sokolstvom, pogotovo svojim napisima u odličnoj reviji »Soko na Jadranu«, koju on uređuje. On sada daje jednu inicijativu, koju će svi Sokoli iz Julijske Krajine primiti s oduševljenjem i koja ne će propasti, jer je smišljena, realna i ostvariva. On nam je dostavio ovaj apel, koji će bez sumnje u redovima naše emigracije i u našem narodu u Julijskoj Krajini naići na najsimpatičniji odjek:

Iako se rijetko susrećemo ipak smo duhovno čvrsto međusobno povezani svi mi pripadnici ove naše istarske sokolske župe. Do dva mjeseca navršit će se upravo 20 godina, što nas je svjetski rat rastepao na sve četiri strane svijeta, a austrijske vlasti zabranile svako djelovanje Sokolstva u Istri. Pa ipak ni vrijeme ni dalečine nisu mogle da izbrisu ili izbljedu tople veze, koje su nas povezivale u onim vedrim danima mladosti i sreće. Ja dapače tvrdim, — barem ja i mnogi ostali tako osjećamo, — da su u tragediji drage nam Istre, ove veze postale i dublje i čvršće, i nježnije i osjećajnije. Upravo se preporučam i za čas zaboravljamo na sve pretrpjeno, na brige sadašnjice, kada se po koji put sastanemo i evociramo lijepe uspomene iz našeg sokolovanja u Istri. Eto to se isto desilo, kad me pred kratko vrijeme posjetio brat Janko Jazbec, sada u Crikvenici. Spontano smo mi tog časa osjetili, da svi mi, — uza sve neprirodne granice i podjele današnjeg Sokolstva — još uvijek pripadamo najviše našoj sokolskoj župi Vitezić. Ona za nas duhovno još uvijek postoji i svi mi, sada, posvuda razasuti u prvom redu smo još uvijek njeni članovi.

Prigodom boravka brata Jazbeka porodila se namisao, da se mi članovi sokolske župe Vitezić sastanemo po mogućnosti ove jeseni ili naredne godine negdje na istarskom tlu, — učinio nam se najzgodniji Krk — i taj sastanak proslavimo skromnom sokolskom svečanosti koja bi u glavnom bila evokacija naših uspomena u Istri.

Ovaj sastanak imao bi se održati u obliku jedne konferencije i akademije. Vježbači iz predratnih istarskih sokolskih društava izveli bi nekoliko tjelovježbenih točaka i to zadnje proste vježbe, kojima smo god. 1914 nastupili u Istri, a to su proste vježbe za Svesokolski slet u Ljubljani god. 1914, zatim vježbe čunjevima, izašle u br. 3 iz god. 1914 u »Vjesniku sok. župe Vitezić« (10—15 komada ovog broja otstupio bi ja braći, koja kane vježbati na akademiji), te po koju alegoričnu skupinu. Nekoliko tačaka moglo bi da izvrši i domaće društvo. Nakon ovih tačaka održala bi se 1—2 predavanja iz predratnog sokolskog života u Istri.

U konferenciji prije akademije moglo bi se, među ostalim, govoriti o akciji, da bi se u buduću svake 1—2 godine priredio sokolski zbor ili slet na istarskom tlu, na kojem bi uzeli učešća sokoli i nesokoli Istrani koji se nalaze u našoj državi. Ne treba da spominjem od kakove goleme važnosti bi bili ovakovi sletovi.

A sada neka se braća članovi župe Vitezić pobliže izjasne o ovom prvom sastanku, a mišljenja priopće bratu Janku Jazbecu u Crikvenici. Konkretni predlog donijet ćemo u reviji »Soko na Jadranu« i u »Istri«. — S Vrdoljak.

Propagandna turneja akademičara

Prva etapa: Slavonski Brod

Slavonski Brod, 3. VI. 1934.
Naši akademičari iz Istre, Trsta i Gorice na propagandnoj turneji po Bosni, Dalmaciji i Hrvatskom Primorju posjetili su nas i ove godine i održali koncert. Interes za nastup bio je velik, a to je i razumljivo, ako se uzme u obzir, da su akademičari ostali od prošle godine u najboljoj uspomeni. Koncertat je dobro uspio, iako bi posjet bio sigurno još bolji, da vrijeme nije bilo loše. Nekoliko skladno odigranih slovenskih narodnih pjesama primila je ovdajšnja publika s velikim odobravanjem, a posebno pak duet istarskih narodnih pjesama, koji je za Brod pravo iznenađenje. Bliedno stanje i propast naše kulture u spomenutim krajevima ocrtao je i prikazao ukrajko, ali jezgrovito i iscrpno jedan od akademičara. — Jučer 2 o. mi otpuovali su akademičari prema Sarajevu, gdje će održati drugi koncert na svojoj turneji. — Ovdajšnje Udruženje emigranata iz Italije »Istra« bilo je akademičarima u svemu na ruku i nastojalo da ovo kratko

vrijeme njihovog boravka ovdje provedu što bolje. Specijalno ističemo predsjednika društva »Benažića« i tajnika g. Macuku (uz ostali odbor) koji su im bili čitavo vrijeme na raspolaganju. — (ji)

PROGRAM TURNEJE NAŠIH AKADEMIČARA.

Nedjelja 1. jula nastup u Brodu na Savi;
Utorak 3. jula nastup u Sarajevu;
Srijeda 4. jula nastup u Mostaru;
Četvrtak 5. jula nastup u Tivtu;
Petak 6. jula nastup u Kotoru;
Ponedjeljak 9. jula nastup u Dubrovniku;
Srijeda 11. jula nastup u Splitu;
Četvrtak 12. jula nastup u Sinju;
Subota 14. jula nastup u Trogiru;
Nedjelja 15. jula otkriće državnog grba u Trogiru;
Ponedjeljak 17. jula nastup u Šibeniku;
Srijeda 18. jula nastup u Rabu;
Četvrtak 19. jula nastup u Sušaku;
Subota 21. jula nastup u Karlovcu;
Nedjelja 22. jula povratak u Ljubljano.

ŽIVAHNO DELOVANJE TABORA V KAMNIKU

V nedjelju 17. t. m. je bil občni zbor »Tabora«, podpornega in prosvetnega društva primorskih emigrantov za kamniški srez. Udeležba je bila prav lepa. Zbor je otvoril predsednik društva z lepim komemoracijskim govorom, nato pa je označil glavne smernice delovanja »Tabora« v socialnem in prosvetnem pogledu. Iz poročila odbornikov posnemamo, da šteje društvo 128 članov iz vsega kamniškega sreza. Svojo glavno skrb je posvečalo moralni in materialni podpori onim emigrantom, ki so bili pomoči najbolj potrebni. Denarnega prometa je bilo 11.800 Din in večino stroškov tvorijo podpore revnim članom, ki so se znašli v stiski. Dohodki društva so bili skoro izključno samo iz članarine. Društvo bi za svoje plemenito socialno delovanje zaslužilo tudi kako večjo javno podporo. Društvo je priredilo 8 sestankov, deloma v

Kamniku, deloma v Domžalah. Vsi so bili prav številno obiskani, zlasti pa ob 13. obletnici rappalske pogodbe. Na vsakem sestanku je predaval predavatelj iz Ljubljane, ali pa iz Kamnika. Da vzbudi med prebivalstvom razumevanje za svoje težnje in ga seznaniti s svojim delovanjem, je prosvetni odsek »Tabora« uprizoril dvoje iger, ki sta bili prav lepo obiskani. Prebivalstvo Kamnika in okolice je pokazalo mnogo simpatije za organizirano prosvetno delovanje emigrantov in z razumevanjem posvečalo njihovu pokretu potrebno pozornost. Odbor je obravnaval tekoče zadeve na 14 sejah. Pri volitvah je bil izvoljen po večini dosedanjí odbor, za predsednika pa prof. Peterlin. Z delovanjem v preteklem letu je postal »Tabor« močna organizacija, ki zasluži pri svojem stremeljenju nedeljeno podporo naše javnosti.

NAŠA EMIGRACIJA IZ BEOGRADA I ZEMUNA

na grobu Neznanog junaka na Avali

Beograd, jula 1934.

Kao što je bilo javljeno, udruženje »Istra—Trst—Gorica« u Beogradu zajedno sa udruženjem »Istra—Trst—Gorica—Zadar« u Zemunu, organizovalo je zajednički izlet na Avalu i tom su prilikom položili emigranti iz Julijske Krajine vijenac na Grob Neznanog Junaka. Nedjelja 1. jula o. g. osvanula sa oblacima boje olova i prijetila kišom. To je i uzdržalo dosta naših članova naročito porodica sa djecom, da se izletu ne pridruže. Ipak se skupio lijepi broj članova iz Beograda i Zemuna, koji su po svaku cijenu, htjeli da podju na Avalu.

I pošli smo oko 7 sati vozom do Belog Potoka. Po obroncima Avale svi su članovi, a naročito članice uz pjesmu brali cvijeće, iz kojeg su na samoj Avali savili divan vijenac i ukrasili trobojkama na kojima je pisalo »Istrani — Neznanom Junaku«.

U 11 sati vijenac je donesen pred sam spomenik oko kojega su se sakupili svi članovi. Potpredsjednik udruženja arh. Ante Lorenčin održao je prigodni govor u kome je podvukao istovjetnost naših ideala u borbi za oslobođenje. Zašto su pali i naši mladi heroji.

Medju ostalim rekao je i ovo:
»Neznani junace! Ovo cvijeće našom rukom brano i našom rukom pleteno na Tvojim slobodnim poljima, livadama, brdima i dolinama neka bude znak našeg dubokog poštovanja i ljubavi pre-

ma Tvojim žrtvama i patnjama. Ovaj vijenac u koji smo upleli dio svoje duše, neka bude simbol veze između slobodnog i neoslobođenog našeg naroda. Današnjim danom duhovno se spajaju vrhovi gordog Triglava, drage Učke, poznatog Nanosa i Snježnika sa ovim sretnim vrhom Avalskim, na kome počiva najplemenitiji izdanak našeg naroda i stvaralac slobode jugoslovenskog naroda, koji sada u vječitom miru i Slavi naroda bdije nad Slobodom i Sudbinom svog naroda«.

Govornik na koncu svog dirljivog govora poziva članove da sutnjom od 2 minute odaju počast Neznanom Junaku na grob palim žrtvama. Tada je položen na grob vijenac od poljskog cvijeća. Tamburaški zbor pod vodstvom g. Zustika intonirao je »Hej Slaveni«. Iza toga su se svi članovi upisali u knjigu posjetilaca.

Nakon obilaznog slikanja išlo se razgledati izdanje novog spomenika Neznanom Junaku od Nj. Vel. Kralja, djelo vajara Meštrovića. Nakon toga se cijelo društvo preselilo u planinsku kuću. Tamburaški zbor neumorno je svirao. Predstavnik Saveza g. Mohorovićić pozdravio je prisutne u ime Saveza i sa nekoliko biranih riječi istakao našu borbu do konačne pobjede.

Brežuljci avalski odzvanjali su pjesmom našeg Krasa i gledajući Beograd sa Avale dodje nam u pamet izlet na Učku...

Upozorenje emigrantima u Splitu

Skrećemo pažnju svima emigrantima u Splitu i okolici da će tajnik našeg udruženja privremeno djelovati u prostorijama uredništva »Soko na Jadranu« u Sokolskom domu III, pod, koje nam je bratsko Sokolsko društvo u tu svrhu ljubazno stavilo na raspoloženje. Tajnik će uredovati u vremenu od 15—18 sati svakog dana osim nedjelje i blagdana.

Osnivanje našeg udruženja bilo je od velike potrebe i u našem gradu, gdje ima lijep broj emigranata. U čitavoj Jugoslaviji ima na desetine i desetine hiljada naše braće koja moradoše napustiti domaće ognjište ispred terora tudjinske najezde. Naša je sveta dužnost da se svrstamo u guste i neprobojne redove, da svakom prigodom dignemo naš glas protesta protiv ugnjetavanja naše braće koja ostadoše na mrtvoj straži i da svijet upozna pravo stanje stvari. Za slobodu padoše toliki životi naših najboljih koji neustrašivo prkosise nasilju, pa smatramo da svaki onaj emigrant koji stoji po strani počinja grijeh nehatu prema svojoj užoj domovini koja stenje u teškom ropstvu. Pozivljemo sve emigrante da se učlane u naše udruženje, da se svrstaju u naše redove. Sve upute i obavještenja daje tajnik za vrijeme radnih satova.

Uprava udruženja emigranata
»Istra«

VRTNA PRIREDITELJ DRUŠTVA »TABOR« V LJUBLJANI

bo v nedjeljo, dne 8. t. m. od 4 popoldne dalje na vrtu restavracije »pri Levu«. Sreod bo nester. Društveni mešani zbor bo del tržaške narodne in druge pesmi. nastopili ba bodo tudi razni umetniki s solopetjem in recitacijami. Sodelovala bo priznana godba Vstopnina neznatna. Priidite, bo prav prijetno. S svojo udeležbo pa boste podorli društveno socialno akcijo in s tem naše nabotrebneše brezdomce.

TALIJANSKI FINACI PUSE JUGOSLOVENSKE CIGARETE

Rijeka, koncem juna 1934. — Ovihi se dana jedan talijanski financ vozeći motorom srušio i ostao na mjestu mrtav. Na taj se događaj ne bi ni osvrtao, jer nije za nas važan, ali ima s tim u vezi nešto što moramo zabilježiti. Komisija, koja je došla, da ga pregleda, pronašla je kod njega jugoslovenske cigarete. Na to je otkriće komisija više polagala pažnje, nego na samu smrt financa. Posljedica toga jest, da su vlasti odredile strogu pretragu i pasku nad svim pograničnim financima. (Pitanje je samo ne puše li jugoslovenske cigarete i oni, koji su se tim otkrićem pozabavili). Uzalud se od talijanskog naroda traži patriotizam, kad mu se ne da kruha, a uzalud Riječanima i zona franca. (c)

U FOND »ISTRE«

Zerjal Franjo, Beograd D 5.—
Čač Anton, Maribor D 20.—
Ivo Brčić, dir. gimn., Sušak D 10.—
Milovan Antun, čin. drž. želj D 10.—
U prošlom broju objavljeno D 32.748.85

UKUPNO D 32.793.85
Naša povjerenica za Ameriku gđa Mary Vidošić poslala nam je 2 dolara za obnovu preplate na list »Istra« za g. Paul Bašića — 2356 E. Susquehanna Avenue, Philadelphia, Pa. — Srdačna hvala!

GLASOVI ŠTAMPE

»Slovansky Prehled« o našem narodu pod Italijom

Gosp. Jos Vuga, koji stalno obavještava čehoslovački narod o stanju našega naroda pod Italijom, dao je u zadnjem broju ugledne praške revije »Slovansky Prehled« pregled svih važnijih događaja u Julijskoj Krajini kroz zadnje vrijeme.

Iznasa slučaj biskupa Fogara i konfinaciju Rutara! Muzice. Iscrpan prikaz o biskupu Fogaru zaključuje s napomenom da je ovime počeo konac slavenskog svećenstva u Julijskoj Krajini, jer će fašisti u najskorije vrijeme i u najzadnje seosku župu namjestiti talijanske svećenike.

Osvrće se i na progon zadnjih ostataka slovenskog jezika iz crkve u Slovenskoj Benečiji, pa spominje i progнанje profesora Ivana Trinko-Zamejskog.

Opširno iznasa i slučaj pok. Marjana Čotara, pa zaključuje da je smrt Čotarova tragedija emigranata, koji je morao pod pritiskom ostaviti rodno mjesto i kojega je talijanska policija na prevaran način namamila u svoju vlast.

Gosp. Vuga sa mnogo simpatija i potpunim razumijevanjem stvari vrši nenadokadivu ulogu obavještavača slavenske javnosti o našem narodu pod Italijom, pa mu i ovom zgodom zahvaljujemo.

U SJENI SV. VIDA

Che miseria! A koliko li su nam punili glavu — i prije malo vremena — onim najnovijim paktom u Rimu! Gömbös, Dollfuss, Austrija, Mađarska, sva će njihova trgovina priticati u Trst i na Rijeku, više na Rijeku nego li u Trst, i vlak od vlaka i vagon do vagona, sve kreće svakoake robe, i sirene će tuliti, lokomotive zviždati, luka ožvijetiti, sve brod od broda, parobrod do parobroda, insoma — Hamburg u drugom izdanju. A Baroš? Mandrač za same guce i pasare.

A kad evo: prošlo je nekoliko mjeseci, a od svih tih vlakova i vagona — ništa! A ma baš ništa! A Baroš — kako ga oni još zovu — kreat parobroda — brodova svih zastava: tu se dimi, kreca, iskrcuje — sve olrajt! Moji se Fljumanaci samo krste i čude: Ma come? Italija je na jugoslovensko drvo udarila visoku carinu, tako visoku, da se držalo, te je Mussolini cijeloj jugoslavenskoj trgovini lijesa zadao l'ultimo colpo di grazia. A eno: Baroš pun transatlantika, tako da se u njemu ne može naći mjesta, već moraju parobrodi da čekaju vani, na »radi«. Ma come ze kvesto? Kako to?

... Jedan moj znanac, stari Fljumanac, tužio mi se, da bi rad u Jugoslaviju, ali kud će, veli, s ovim svojim promijenjenim imenom? Imao je lijepo prezime: Brković, i vrag ga natentao, da promijeni u — Gonfalonieri.

— Kud ću s tim imenom, kad svaki i najmanji nerv u meni kriči, da sam Brković! Brković! Brković!

— A zašto ste promijenili ime? — upitah.

— To je bilo onda, kad se u gradu sve mijenjalo: i ulice i ceste i ljudi i pamet — sve je mijenjalo ime. Da nije onaj D'Annunzio slomio vrat prije nego li je ikada stupio na ovo naše tlo!

— Zašto ste ga slušali?

— Obecivao nam je Romu i Tomu.

Uvijek je govorio o nekoj »Vitoriji«, koja bi nam imala donijeti sve moguće slasti i lasti, sreće i bogatstva. On da će pokazati i Francuzima i Englezima i Amerikancima i svima onima, koji su protiv talijanskih interesa na Jadranu! On neće nikakvog mira ni mirovnog ugovora, koji ne bi dao Italiji sve, što ona traži i hoće. Govorio je: Non vogliamo né la Pax gallica, né la Pax britannica, né la Pax stelligera-americana, vogliamo la Pax romana! Alalà! Time nam je ona nesreća od čovjeka punila uši, pa što smo dobili? Ni Pax gallica ni Pax britannica, nego ovo što vidite: Pax-sta suta, a to će reći — tugu i nevolju, koja je svakim danom sve veća. I tako je sve otišlo! Da mi je barem ostalo moje negdašnje ime! Prokleta ura, kad sam ga promijenio! Ali što ću, molim vas, kad je »Bilancia« još u martu 1919 pozivala sve, kojima se prezimena svršavaju na ič, neka ih promijene. Pa što se dogodilo? Ni Grošić nije pro-

mijenio ime, ni Stiglić ni Belašić, a ni sam gospodar »Bilancia« Mohović. Ti imaju još danas svoja imena na ič, kao i onaj ministar Suvić i toliki drugi. A ja — Gonfalonieri!

Uto udje Ninetta, pa kako je čula one posljednje Brkovićeve riječi, prasnula je u smijeh govoreći:

— A ki vam je kriv, da ne znate, da ste živ? Ste mogli od Brković napraviti Mustaćon, pak biste se danaska zvali kako ona nasa nekadasnja fontana.

— Samo vi mučite, — zgranu se na nju moj novopečeni Gonfalonieri. — Da ni bilo vas ženskih, nebi D'Annunzio bio ostao ni dva dana na Rijeci. Čini mi se, da vas još vidim, kako ste onaj hudobi nosile tri puta na dan rožice.

— To je istina! Tri puta na dan bimo mu okrunile posteju: jutrom belami rožicama — inocenca — opolne s garofuli — a pod noć sve samemi crjenimi rožicama — amor! A kada bimo mu lepo okrunile posteju, D'Annunzio bi nas zel sobom u Ornitoringo i tu bimo se natofale svega i svacesa, da mi i sadahna, kad na to promislím, prihajaju slini na usta.

— Ja... ja, a što je zatim bilo, to zna Bog, i vaše griješne duše. E, e... a ja, Gonfalonieri... Rokac, hoću li ja kada doći na moje staro ime Brković?

Nisam znao, što da mu odgovorim, Rokac